

บทที่ ๕

การนิยามศัพท์

คำนิยามคืออะไร

คำนิยาม (definition) คือข้อความที่กล่าวถึงคุณลักษณะทั้งหมดของศัพท์ (term) ไม่ใช่กล่าวถึงคุณลักษณะเพียงบางส่วน หรือกล่าวถึงคุณสมบัติ (property) และลักษณะบังเอิญ (accident) คุณลักษณะทั้งหมดของศัพท์ได้แก่คุณลักษณะของประเภทใกล้เคียง (proximate genus) รวมกับลักษณะแยกแยะ (differentia) ของศัพท์

ประเภทใกล้เคียง (proximate genus) คือศัพท์ที่เป็นประเภทซึ่งอยู่ใกล้เคียงที่สุดกับศัพท์ที่จะนิยาม เช่นเราจะนิยามศัพท์ว่า *คน* ศัพท์ที่เป็นประเภทใกล้เคียงที่สุดของ *คน* ก็คือ *สัตว์*

ลักษณะแยกแยะ (differentia) คือลักษณะที่ทำให้ชนิดหนึ่งแตกต่างจากอีกชนิดหนึ่งในประเภทเดียวกัน เช่น *คน* และ *สัตว์เดือรั้งฉาน* เป็นชนิดรวมอยู่ในประเภท *สัตว์* ลักษณะที่ทำให้ *คน* แตกต่างจาก *สัตว์เดือรั้งฉาน* คือ *ความเป็นผู้รู้จักคิดเหตุผล*

กฎของคำนิยามมีอยู่ว่า คำนิยามเป็นข้อความที่กล่าวถึงคุณลักษณะของประเภทใกล้เคียงรวมกับลักษณะแยกแยะของศัพท์

ตัวอย่าง เราจะนิยามศัพท์ว่า *คน* เราต้องหาประเภทใกล้เคียงและลักษณะแยกแยะของศัพท์ว่า *คน* ก่อน ประเภทใกล้เคียงของ *คน* ก็คือ *สัตว์*

ลักษณะแฉกเพยงของ คน กคือ ความเป็นผู้รู้จักคิดเหตุผล เราจึงได้คำนิยาม
ของศัพท์ว่า คน ว่า คนคือสัตว์ที่รู้จักคิดเหตุผล

อีกตัวอย่างหนึ่ง ถ้าเราจะนิยามศัพท์ว่า สามเหลี่ยม เราต้องหา
ประเภทที่ใกล้ชิดและลักษณะแฉกเพยงของ สามเหลี่ยม ประเภทที่ใกล้ชิดก็คือ
รูปแบนราบ ลักษณะแฉกเพยงก็คือ การล้อมรอบด้วยเส้นตรง ๓ เส้น เรา
จึงได้คำนิยามว่า สามเหลี่ยมคือรูปแบนราบที่ล้อมรอบด้วยเส้นตรง ๓ เส้น

คำนิยามกับคำบรรยายความ

คำนิยาม (definition) กับคำบรรยายความ (description) แตกต่าง
กันดังต่อไปนี้คือ

๑. คำนิยามกล่าวถึงคุณลักษณะทั้งหมดของศัพท์ ส่วนคำบรรยาย
ความกล่าวถึงคุณลักษณะเพียงบางส่วน หรือกล่าวถึงคุณสมบัติและลักษณะ
บังเอิญของศัพท์

๒. คำนิยามมีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ ส่วนคำบรรยายความเป็น
ของธรรมดาสามัญ วัตถุประสงค์ของการนิยามศัพท์คือการกล่าวถึงศัพท์
นั้น ๆ อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง วัตถุประสงค์ของการบรรยายความ คือการ
บรรยายสิ่งนั้น ๆ อย่างคร่ำครึ

๓. ไม่ควรพูดว่า บรรยายศัพท์ แต่ควรพูดว่า นิยามศัพท์ และ
บรรยายสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีศัพท์นั้นเป็นชื่อ

๔. เนื่องจากคำนิยามคือข้อความที่กล่าวถึงคุณลักษณะทั้งหมดของ
ศัพท์ ศัพท์ที่ไม่มีคุณลักษณะจึงนิยามไม่ได้ ในกรณีเช่นนี้ต้องใช้การ
บรรยายความ โดยบรรยายถึงลักษณะบางประการของสิ่งนั้น ๆ

กฎของการนิยามศัพท์

การนิยามศัพท์ต้องเป็นไปตามกฎดังต่อไปนี้

กฎที่ ๑ การนิยามศัพท์ต้องกล่าวถึงคุณลักษณะทั้งหมดของศัพท์ไม่กล่าวมากหรือน้อยไปกว่านั้น

การฝ่าฝืนกฎข้อนี้จะทำให้คำนิยามที่พื้นแฝง เพราะกล่าวถึงคุณลักษณะมากเกินไปหรือน้อยเกินไป

คำนิยามที่กล่าวถึงคุณลักษณะมากเกินไป คือคำนิยามที่กล่าวถึงคุณลักษณะทั้งหมดแล้วยังกล่าวถึงคุณสมบัติ (property) และลักษณะบังเอิญ (accidens) เพิ่มเข้ามาอีก

คำนิยามที่เพิ่มคุณสมบัติเข้ามาด้วยเป็นคำนิยามชนิดฟุ่มเฟือยเกินไป เช่น การนิยามศัพท์ว่า คน ว่า คนคือสัตว์ที่รู้จักคิดเหตุผลซึ่งสามารถพิจารณาเทียบเคียง ในตัวอย่างนี้ สามารถพิจารณาเทียบเคียง เป็นเพียงคุณสมบัติที่มาจากคุณลักษณะ ความเป็นผู้รู้จักคิดเหตุผล ซึ่งไม่จำเป็นต้องเพิ่มเข้ามา

คำนิยามที่เพิ่มลักษณะบังเอิญเข้ามาด้วยเป็นคำนิยามชนิดแสดง ๆ หรือวิถถารไป เช่นการนิยามศัพท์ว่า คน ว่า

คนคือสัตว์ที่รู้จักคิดเหตุผลซึ่งหัวเราะได้

คนคือสัตว์ที่รู้จักคิดเหตุผลซึ่งมี ๒ แขน ๒ ขา

คุณลักษณะว่า หัวเราะได้ และมี ๒ แขน ๒ ขา เป็นเพียงลักษณะบังเอิญซึ่งไม่จำเป็นต้องเพิ่มเข้ามา

คำนิยามที่เพิ่มลักษณะบังเอิญชนิดเปลี่ยนแปลงได้เข้ามาเป็นคำนิยามที่แคบเกินไป เช่นคุณลักษณะว่า อารยะ เป็นลักษณะบังเอิญที่เปลี่ยนแปลง

แปลงได้ของคน ถ้านิยามคำว่า คน ว่า คนคือสัตว์ที่รู้จักคิดเหตุผลและมี
อารยธรรม ก็เป็นคำนิยามที่แคบเกินไป เพราะไม่กินความครอบคลุมถึง
คนทั้งหมด

คำนิยามที่กล่าวถึงคุณลักษณะน้อยเกินไปเป็นคำนิยามที่กว้างเกินไป
เช่น คำนิยามว่า คนคือสัตว์ เป็นคำนิยามที่กว้างเกินไป เพราะกินความ
ครอบคลุมไปถึงสัตว์อื่น ๆ ด้วย

กฎที่ ๒ คำนิยามต้องชัดเจนแจ่มแจ้ง ไม่เป็นคำเปรียบเทียบ ไม่
เป็นคำที่คลุมเครือหรือมั่ว

การฝ่าฝืนกฎข้อนี้จะทำให้ได้คำนิยามที่ไม่ชัดเจนแจ่มแจ้ง

ตัวอย่าง คำนิยามที่เป็นคำเปรียบเทียบ

สิงโตคือราชาแห่งสัตว์ป่า

คนคือยอดแห่งการสร้างสรรค์

ความจำเป็นคือมารดาแห่งประดิษฐกรรม

ตัวอย่าง คำนิยามที่เป็นคำคลุมเครือหรือมั่ว

หญิงสาวคือปรากฏการณ์ทางชีววิทยาที่ขุ่นได้และสวมกระ-
โปรงสั้น ๆ

กฎที่ ๓ คำนิยามไม่ควรกล่าวซ้ำศัพท์เดิมหรือไวยากรณ์ของศัพท์นั้น

การฝ่าฝืนกฎข้อนี้จะทำให้ได้คำนิยามซ้ำซากหรือวกวน

ตัวอย่าง คำนิยามที่กล่าวซ้ำคำเดิม

คนคือคน

ความจริงคือความจริง

พุทธศาสนาคือพุทธศาสนา

ตัวอย่าง คำนิยามที่กล่าวถึงไวพจน์ของศัพท์เดิม

คนค่อมมนุษย์ชน

ความจริงคือความสัตย์

พุทธศาสนาคือศาสนาพุทธ

กฎที่ ๔ คำนิยามไม่ควรเป็นข้อความปฏิเสธ เมื่อสามารถจะใช้
ข้อความยืนยันได้

ตัวอย่าง คำนิยามที่เป็นข้อความปฏิเสธ

ความชั่วคือความไม่ดี

ความถูกคือความไม่ผิด

จิตคือสิ่งไม่ใช่สสาร

ในบางกรณี เราพบว่าเป็นการยากที่จะนิยามศัพท์โดยไม่ใช่คำ
ปฏิเสธ ในกรณีเช่นนั้นก็ใช้คำปฏิเสธได้ แต่คำนิยามจะกลายเป็นคำ
บรรยายความไป

ศัพท์ที่นิยามไม่ได้

ศัพท์ที่นิยามไม่ได้มีดังต่อไปนี้คือ

๑. ศัพท์ที่เป็นประเภทสูงสุด (summum genus) ศัพท์จำพวกนี้
ให้คำนิยามไม่ได้ เพราะในการนิยามศัพท์จะต้องกล่าวถึงประเภทใกล้เคียง
(proximate genus) และลักษณะแยกแยะ (differentia) แต่ประเภทสูงสุด
ไม่มีประเภทใกล้เคียงที่อยู่เหนือขึ้นไป จึงให้คำนิยามไม่ได้ ศัพท์ที่เป็น
ประเภทสูงสุดเช่น สิ่ง สภาวะ สาร

๒. ศัพท์นามอรรถชนิดเฉพาะเจาะจง (singular abstract
term) ศัพท์จำพวกนี้ให้คำนิยามไม่ได้ เพราะเป็นชื่อของคุณลักษณะ

แยกย่อยถึงที่สุดแล้ว เช่นศัพท์ว่า ความเสมอภาค ความกลม ความเป็น
รูปสี่เหลี่ยม

๓. ชื่อเฉพาะหรือวิสามานยนาม (proper name) ศัพท์จำพวกนี้
นิยามไม่ได้ เพราะไม่มีความหมายทางคุณลักษณะ เช่นศัพท์ว่านายแดง
กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

๔. วัตถุแต่ละอย่าง (individual object) ศัพท์จำพวกนี้^{๕๘}
นิยามไม่ได้ เพราะมีคุณลักษณะมากมายไม่สิ้นสุด เช่นปากกา ดินสอ ก้อนอิฐ
สิ่งเหล่านี้ให้คำนิยามไม่ได้ แต่บรรยายความได้

แบบฝึกหัดที่ ๕

๑. “คำนิยามคือข้อความที่กล่าวถึงคุณลักษณะทั้งหมดของศัพท์”
คุณลักษณะทั้งหมดของศัพท์คืออะไร ?
๒. อะไรคือประเภทใกล้เคียงของศัพท์ที่ว่า ผู้ชาย พี่ช ของแบ้ง
ข้าง เหล็ก
๓. อะไรเป็นลักษณะแตกเพี้ยนระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง คนกับ
สัตว์เตี้ยจรจมาน พี่กับสัตว์ ?
๔. คำนิยามและคำบรรยายความต่างกันอย่างใด ?
๕. คำนิยามว่า “คนคือคน” เป็นการผิดกฎข้อไหน ? และกฎ
ข้อนั้นมีใจความว่าอย่างไร ?
๖. คำนิยามว่า “คนคือไม่ใช่สัตว์เตี้ยจรจมาน” เป็นการผิดกฎ
ข้อไหน ? และกฎข้อนั้นมีใจความว่าอย่างไร ?
๗. คำนิยามว่า “คนยอดแห่งการสร้างสรรค์ของพระเจ้า”
เป็นการผิดกฎข้อไหน ? และกฎข้อนี้มีใจความว่าอย่างไร ?
๘. คำนิยามว่า “คนคือสัตว์ที่รู้จักคิดเหตุผลซึ่งสามารถพิจารณาตัดสิน
สิ่งต่างๆ” เป็นการผิดกฎข้อไหน ? และกฎข้อนี้มีใจความว่าอย่างไร ?
๙. ศัพท์ชนิดไหนที่นิยามไม่ได้ ?
๑๐. ข้อความว่า “กรุงเทพฯ คือเมืองหลวงของประเทศไทย” เป็น
คำนิยามหรือคำบรรยายความ ? จงให้เหตุผล